

**Kenniscentrum
Bipolaire Stoornissen**

Jaarverslag 2015

Het Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen streeft ernaar in Nederland de zorg voor mensen met een bipolaire (manisch-depressieve) stemmingsstoornis te verbeteren. Een tweede doel is de meest actuele kennis over deze aandoening te verzamelen, ontwikkelen en verspreiden.

Het Kenniscentrum, kortweg KenBiS, bundelt de deskundigheid van gespecialiseerde professionals, patiënten en naastbetrokkenen. Het nodigt professionals uit deel te nemen aan een groeiend netwerk van academische en psychiatrische centra en de patiëntenvereniging VMDB. De partners in het netwerk bouwen samen aan de kwaliteit van diagnostiek en behandeling.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
Voorwoord	4
'Ver van Daan' winnaar Willem Nolen Prijs voor Bipolaire Stoornissen	5
Masterclass Bipolaire Stoornissen	7
Klinisch Wetenschappelijke Vergaderingen	8
Nieuwe huisstijl KenBiS en website www.kenbis.nl	9
World Bipolar Day	10
De nieuwe psycho-educatiecursus onderzocht	11
Multidisciplinaire Richtlijn Bipolaire Stoornissen	11
Zorgstandaard Bipolaire Stoornissen	12
Deelnemers KenBiS	13
Een woord van dank aan deelnemers en donateurs	13
Financiën	13
Organisatie KenBiS	14

Voorwoord

Er zit volop beweging in de Nederlandse psychiatrie. Er worden vragen gesteld bij de omvang van de specialistische geestelijke gezondheidszorg. Er wordt in die sector bezuinigd en gekrompen, met onzekerheid over het behouden van de kwaliteit van de zorg voor veel kwetsbare mensen in de samenleving. Er worden vragen gesteld over de aard van psychiatrische aandoeningen, ook naar aanleiding van de introductie van DSM-5. Wat is de validiteit van onze diagnoses? In welke mate moeten onze behandelingen gebaseerd zijn op die diagnoses, en dus op evidence-based richtlijnen? Wat hebben onze patiënten nodig naast deze stoornisspecifieke zorg? Zijn we in het tweede decennium van de 21e eeuw toe aan een Nieuwe GGZ?

Het zijn vragen die ook in de levendige vergaderingen van de Deelnemersraad van het Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen, kortweg KenBiS, aan de orde worden gesteld. Gesteund door een grote praktijkervaring wisselen professionals 'uit het bipolaire veld' en vertegenwoordigers van de Vereniging voor Manisch-Depressieven en Betrokkenen (VMDB) viermaal per jaar met elkaar van gedachten hoe de stand van zaken is met betrekking tot zorg en wetenschap, en waar innovatie en verbetering nodig zijn. Er is daarbij vaak een gezond spanningsveld tussen professionals en patiëntenvertegenwoordigers.

In de daarop volgende Klinisch-Wetenschappelijke Vergadering worden veel van deze thema's inhoudelijk verder uitgewerkt, doen onderzoekers verslag van de voortgang van hun projecten en wordt men uitgenodigd en aangemoedigd om daaraan deel te nemen. De focus ligt daarbij altijd op de bipolaire stemmingsstoornis, want dat blijft een van de psychiatrische aandoeningen waarvan het bestaan niet wordt betwijfeld.

In 2015 verscheen de vernieuwde Multidisciplinaire Richtlijn Bipolaire Stoornissen, en hoewel KenBiS formeel niet met de ontwikkeling daarvan te maken had, waren de werkgroepleden bepaald geen vreemden voor KenBiS. De volgende stap in systematische goede zorg is de ontwikkeling van zorgstandaarden, waarbij KenBiS wel een van de opdrachtgevers is. Dit raakt aan de kern van onze missie: het formuleren van optimale zorg voor mensen met een bipolaire stoornis, en bijdragen aan de implementatie daarvan. KenBiS heeft inmiddels een ruime landelijke dekking, wat een goede verspreiding van kennis mogelijk maakt, en gezamenlijke initiatieven om deze kennis om te zetten in goede zorg, en waar nodig aan te vullen met het faciliteren van wetenschappelijk onderzoek.

In een meerjarenplan 2015-2020 werden doelstellingen voor de komende jaren geformuleerd. Het enthousiasme van onze deelnemers is groot, ondanks de steeds hogere productie-eisen die hun GGZ-instellingen noodgedwongen stellen. Om met plezier iets zinvol te doen, moet je nu eenmaal met je poten in de klei staan.

Ralph Kupka
Hoogleraar Bipolaire Stoornissen VU Medisch Centrum
Voorzitter KenBiS

Op 22 september is in Utrecht aan Roderik Schaepman en Daan Ingelse de Willem Nolenprijs voor Bipolaire Stoornissen uitgereikt.

**Documentaire 'Ver van Daan' winnaar Willem Nolen Prijs
voor Bipolaire Stoornissen 2015.**

De Willem Nolenprijs* is een prijs voor baanbrekend onderzoek of buitengewone initiatieven op het gebied van de zorg voor patiënten met een bipolaire stoornis en hun naasten. De prijs is dit jaar voor de tweede keer uitgereikt.

In de film 'Ver van Daan' (2014) wordt het verhaal verteld van een zoon (Roderik) die op zoek gaat naar de geschiedenis van zijn vader (Daan) die uit zijn leven verdween na het doormaken van een ernstige manische psychose.

Roderik en Daan, en in hun kielzog Daans' oudere broer Merijn en hun moeder IJcke, hebben deze zoektocht op een aangrijpende maar ook integere manier vastgelegd, waarbij ze de tragische gevolgen van de bipolaire stoornis voor Daan én voor de rest van de familie niet onvermeld laten.

De film is op vele plaatsen en bij diverse gelegenheden in Nederland vertoond, onder meer op 'World Bipolar Day 2015', en is op de televisie uitgezonden. De film maakt op iedereen die hem ziet een grote indruk en is zeer geschikt gebleken om duidelijk te maken welke gevolgen de bipolaire stoornis kan hebben.

En het meest belangrijke: de film toont hoe belangrijk het is om naast de patiënt ook aandacht te besteden aan naastbetrokkenen.

*Van links naar rechts:
Roderick Schaepman,
Daan Ingelse en Willem Nolen*

Andere genomineerden waren Nienke van der Voort voor haar proefschrift 'Collaborative care in patients with bipolar disorder' (2015) en het bijbehorende interventieprogramma 'Zorg in samenwerking' en Ellen Spanjers voor het spel 'Een steekje los'.

Het interventieprogramma 'Zorg in samenwerking' van Nienke van der Voort stimuleert de samenwerking tussen patiënt, familieleden en het behandelteam waarin de verpleegkundige een coördinerende rol vervult. Het stimuleert zelfmanagement van de patiënt en diens naasten, waarbij onder meer wordt ingezet op probleemoplossende vaardigheden van de patiënt zelf via de problem solving methodiek.

In het promotie-onderzoek waaraan maar liefst 16 ggz-instellingen hebben meegedaan en dat geheel door haar gecoördineerd werd, is de effectiviteit van het programma geëvalueerd én aangetoond, zowel ten aanzien van het verminderen van depressieve klachten als het verbeteren van het sociaal functioneren. Nienke van der Voort heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het verbeteren van de inhoud en kwaliteit van de zorg die verpleegkundigen te bieden hebben en dat alles in het belang van patiënten met een bipolaire stoornis en hun verwanten.

Het spel 'Een steekje los' van Ellen Spanjers biedt op een luchtige en speelse manier mogelijkheden om psychische gezondheid en kwaliteit van leven bespreekbaar te maken. Naast als bordspel is het ook (gratis) online te spelen en vanaf oktober 2015 via een app. Er zijn al 26 varianten voor specifieke onderwerpen en aandoeningen gemaakt.

Sinds 2014 bestaat er een variant gericht op bipolaire stoornissen, die ook getest is door de Vereniging voor Manisch-Depressieven en Betrokkenen (VMDB).

Uit onderzoek is gebleken dat het spel bijdraagt aan het verminderen van stigma en het is dan ook terecht opgenomen in de 'Wegwijzer stigmabestrijding' van de stichting 'Samen sterk zonder stigma'.

* Willem Nolen is emeritus hoogleraar psychiatrie in het UMC Groningen. Een belangrijk deel van zijn loopbaan heeft hij gewijd aan de zorg voor patiënten met een bipolaire (manisch-depressieve) stoornis en aan wetenschappelijk onderzoek naar deze aandoening. Bij zijn emeritaat in 2013 is, mede op initiatief van het Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen (KenBiS), de Willem Nolenprijs in het leven geroepen, een prijs die jaarlijks wordt uitgereikt. Projecten worden beoordeeld op hun bijdrage aan de verspreiding van kennis over deze aandoening, de verbetering van de zorg aan bipolaire patiënten en hun verwanten, en op de mate waarin zij stigmatisering tegengaan.

5 daagse Masterclass opnieuw goed beoordeeld door deelnemers

Masterclass Bipolaire Stoornissen

Opnieuw werd in 2015 de 'Masterclass Bipolaire Stoornissen' georganiseerd door de werkgroep Masterclass van het KenBiS.

In 5 dagen kregen de deelnemers een gevarieerd programma aangeboden. Tijdens de Klinisch-Wetenschappelijke Bijeenkomst in december 2015 bij Reinier van Arkel werden de certificaten aan de geslaagde deelnemers overhandigd. De masterclass werd door de deelnemers goed beoordeeld.

De masterclass wordt sinds 2007 ieder jaar georganiseerd. Onder andere vanuit de deelnemende instellingen aan KenBiS geven een aantal professionals les tijdens deze masterclass aan sociaal psychiatrisch verpleegkundigen, verpleegkundig specialisten, psychologen en ervaringsdeskundigen.

Tijdens de eerste lesdag in september waren er onder andere lessen verzorgd door Anja Stevens over 'Differentiaal diagnostiek en classificatie. Epidemiologie, comorbiditeit met angststoornissen en middelenmisbruik'. Verder was er een les gegeven door Titus Beentjes waarin het onderdeel 'verpleegkundige diagnostiek' aan bod kwam.

Marlies de Groot en Susanne Demacker gaven een les over 'diagnostiek/ comorbiditeit en psychotherapievormen'.

Dag 2 stond geheel in het teken van 'Farmacotherapeutische behandeling en somatische comorbiditeit', compliance (therapietrouw) en samenwerking, onder leiding van Raphael Schulte.

In het tweede lesblok gehouden in oktober waren er lessen verzorgd door Petra Rijper, Elise Knoppert en een ervaringsdeskundige.

Onderwerpen die aanbod kwamen:

- Zwangerschap en de rol van verpleegkundigen
- Zelfmanagementtechnieken / signaleringsplan
- Ervaringen van ervaringsdeskundige bij de behandeling van haar bipolaire stoornis
- Organisatie van de werkplek

Dag 4 stond in het teken van 'psychotherapie bij de behandeling van bipolaire stoornis' en 'psychosociale interventies en psycho-educatie bij de behandeling van de bipolaire stoornis'. Verder was er ruimte voor een les over 'arbeidsgerelateerde problematiek en rehabilitatie' en werd er afgesloten met het thema 'bipolair en werk'.

Docenten deze dag waren:

- Thea van Troost
- Marijke de Kruiff
- Mart van den Bongard
- Jessica Stricker
- Marion Ammeraal

Siegfried Schouws was op dag 5 de eerste docent, hij sprak over 'cognitieve problemen bij de bipolaire stoornis' en Ralph Kupka sloot de Masterclass af met een les over meetinstrumenten.

De werkgroep Masterclass van KenBiS bedankt de deelnemers voor hun enthousiaste inzet en de docenten voor hun bereidwilligheid de lessen te verzorgen!

Klinisch-Wetenschappelijke Vergaderingen 2015

Elk kwartaal is een van de deelnemende instellingen gastheer voor de vergaderingen van KenBiS. Op deze kwartaalbijeenkomsten wordt, naast de reguliere vergaderingen van onder andere het bestuur, de raad van toezicht en verschillende werkgroepen, de deelnemersraadvergadering gehouden. In deze vergadering worden ervaringen uitgewisseld tussen de verschillende deelnemende instellingen. Actuele kwesties rond behandeling, organisatie en beleid worden gesproken.

In de middag is er aansluitend de Klinisch-Wetenschappelijke Vergadering, die wordt geaccrediteerd door de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP), het Kwaliteitsregister voor Verpleegkundigen en Verzorgenden (V&VN) en het Verpleegkundig Specialisten Register (VSR).

In 2015 vonden de goed bezochte en levendige bijeenkomsten plaats in Heerhugowaard (GGZ Noord-Holland-Noord, Rotterdam (Antes Delta Psy), Utrecht (UMC Utrecht) en 's Hertogenbosch (Reinier van Arkel).

Hieronder een overzicht van de sprekers tijdens de Klinisch Wetenschappelijke Vergaderingen in 2015. De presentaties zijn te vinden op www.kenbis.nl.

20 maart	Michiel Bähler Titus Beentjes Mirjam Peters	Herstelondersteunende zorg in een veranderd zorglandschap. Illness management en recovery. Persoonlijk herstelverhaal.
19 juni	A. Hercegovac S.V. Laurens Ralph Kupka Rixt Riemersma	Lithium nephropathy, a long-term complication of chronic lithium therapy. Lithium tijdens hemodialyse. Multidisciplinaire richtlijn bipolaire stoornissen. Organisatie van de zorg: aanbevelingen vanuit de multidisciplinaire richtlijn bipolaire stoornissen.
11 september	Tim Peetoom Ruby Pouwels Gijsje Sniijders Ronald Vonk	Psychosociale en psychotherapeutische interventies bij volwassenen. BRIDGE studie; de eerste resultaten. Is TPO-abs een endophenotype voor bipolaire stoornissen? De invloed van genen en omgeving op de ontwikkeling van bipolaire stoornis; een tweelingstudie.
11 december	Celine de Weerd Bart van de Bergh Thea Daggenvoorde Eline Regeer en Marc Lochmann van Bennekom	Een patiënt met bipolaire stoornis of lithiumgebruik in het algemeen ziekenhuis; reden voor een psychiatrisch consult? E-Health toepassingen bij de behandeling van bipolaire stoornissen; ook geschikt voor ouderen? De verpleegkundige zorg aan patiënten met een acute manie op een opname afdeling. Op weg naar een vroege herkenning van mensen met een bipolaire stoornis.

Nieuwe huisstijl en website Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen

In 2015 is de website www.kenbis.nl geheel vernieuwd. Ook heeft het KenBiS een nieuwe huisstijl die verweven is in de nieuwe site en in de verschillende uitingen als briefpapier, jaarverslagen en jaarplannen.

Mede dankzij Matthijs Abeelen van www.sitestone.nl, webmaster, en Bert Hansma, communicatiemedewerker KenBiS, is de site in de nieuwe layout een feit geworden!

The screenshot shows the KenBiS website homepage. At the top left is the KenBiS logo with the text 'Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen'. To the right is a search bar with the text 'Zoeken ...' and a 'Zoeken' button. Below the header is a navigation menu with the following items: HOME, NIEUWS, AGENDA, BIPOLAIRE STOORNISSEN, OVER KENBIS, DOE MEE!, CONTACT. The main content area is divided into two columns. The left column features a section titled 'Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen' with two paragraphs of text and a logo for 'VIMDB'. Below this is a section for 'World Bipolar Day 30 maart 2016' with a logo and a paragraph of text. The right column is titled 'Deelnemers' and contains a grid of logos for various participating organizations, including altrecht, Trimbos instituut, Dimence, GGZ Friesland, PsyQ, umcg, GGNet, Rivierduinen, azM, VIMDB, Vereniging van Rijst, GGZ noord-hollandnoord, mediant, Pro Persona, Universitair Medisch Centrum Utrecht, GGZE, and antonius ziekenhuis. At the bottom left of the page, there is a 'Nieuws' section with a list of news items and a link to the news archive.

Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen

Het Kenniscentrum Bipolaire Stoornissen streeft ernaar in Nederland de zorg voor mensen met een bipolaire (manisch-depressieve) stemmingsstoornis te verbeteren. Een tweede doel is de meest actuele kennis over deze aandoening te verzamelen, ontwikkelen en verspreiden.

Het Kenniscentrum, kortweg KenBiS, bundelt de deskundigheid van gespecialiseerde professionals, patiënten en naastbetrokkenen. Het nodigt professionals uit deel te nemen aan een groeiend netwerk van academische en psychiatrische centra en de patiëntenvereniging [VMDB](#). De partners in het netwerk bouwen samen aan de kwaliteit van diagnostiek en behandeling. Lees meer over [het kenniscentrum](#).

World Bipolar Day 30 maart 2016

De boodschap van World Bipolar Day is om wereldwijd aandacht te vragen voor de bipolaire stoornis en stigma tegen te gaan. Door internationale samenwerking is het doel om wereldwijd informatie te geven over de bipolaire stoornis om zo meer begrip voor en kennis over de stoornis te creëren. [Meer over de World Bipolar Day](#).

Nieuws

- 22/03/16 [Symposium 'behandeling complexe angst- en stemmingsstoornissen 2.0'](#)
- 16/03/16 [Campagne Nederlandse Hersenbank 'We hebben hersens nodig'](#)
- 11/03/16 [Eerste nieuwsbrief KenBiS](#)
- 10/03/16 [Waardering voor onderzoek terugval risico postpartum](#)
- 9/03/16 [Initiatieven World Bipolar Day](#)

[Bekijk het nieuwsarchief](#)

Elk jaar op 30 maart, de geboortedag van Vincent van Gogh, is het World Bipolar Day. Vincent van Gogh werd postuum gediagnosticeerd als mogelijk een bipolaire stoornis te hebben gehad.

World Bipolair Day 2015

De boodschap van World Bipolar Day is om wereldwijd aandacht te vragen voor de bipolaire stoornis en stigma tegen te gaan. Door internationale samenwerking is het doel om wereldwijd informatie te geven over de bipolaire stoornis om zo meer begrip voor en kennis over de stoornis te creëren.

In 2015 werd binnen een groot deel van de bij KenBiS aangesloten instellingen de film 'Ver van Daan' getoond. Op verschillende plaatsen in het land werden bijeenkomsten georganiseerd voor patiënten, naastbetrokkenen en professionals. Na de film was er tijd om na te praten.

Een verslag van een van de bijeenkomsten: Na een korte introductie werd de documentaire 'Ver van Daan' vertoond, over hoe een gezin omgaat met de bipolaire stoornis van de vader. Na de indringende vertoning viel een diepe stilte en was er vervolgens een levendig gesprek onder de vijftien belangstellenden.

"Het accentueert weer hoe ontzettend belangrijk het is om in de hulpverlening met de patiënt ook altijd naastbetrokkenen te spreken, en met elkaar samen te werken waar het kan."

"De bijeenkomst werd door de aanwezigen positief ervaren. De film is een aanrader om met elkaar in gesprek te komen over de bipolaire stoornis en het leven met deze ziekte. [...] Hoe herkenbaar veel zaken waren: de worsteling van de patiënt zelf met de ziekte, met de manische én depressieve periodes, met alle gevolgen van deze periodes voor de patiënt zelf en voor de naastbetrokkenen. Maar net zo goed de worsteling van de naastbetrokkenen, die de problemen op hun eigen manier ervaren."

"Het feit dat de jongste zoon, door het maken van deze film [...] de verbinding met alle gezinsleden actief zocht, leverde een aangrijpend gesprek op, met hopelijk een vervolg in de toekomst."

Nieuwe psycho-educatie cursus onderzocht

De door KenBiS ontwikkelde nieuwe psycho-educatie cursus voor patiënten en betrokkenen, die volgens de meest recente wetenschappelijke inzichten over inhoud, duur en intensiteit is opgezet, werd in 2015 in een groot aantal KenBiS-centra in een pilot-studie uitgetest. Daarbij werden de haalbaarheid in de praktijk en de tevredenheid met de cursus oriënterend onderzocht.

Een van de grootste veranderingen is de uitbreiding van het aantal bijeenkomsten van de thans gangbare 6 naar 12. Momenteel worden de resultaten van deze studie geanalyseerd en zullen vervolgens in een wetenschappelijk tijdschrift worden gepubliceerd. Een eerste indruk uit de voorlopige resultaten laat zien dat aan de cursus, die op 17 locaties werd uitgetest, werd deelgenomen door in totaal 94 patiënten en 59 naastbetrokkenen, 31 cursusleiders en 7 vrijwilligers van de VMDB. Van de deelnemers die de eindevaluatie hadden ingevuld werd de cursus door patiënten beoordeeld als goed (79%), zeer goed (16%), matig (2,8%) of slecht (1,4%). Bij de naastbetrokkenen was dit respectievelijk 72% (goed), 21% (zeer goed) en 7% (matig). De cursusleiders beoordeelden de cursus als goed (82%), zeer goed (9%) of matig (9%). Een belangrijke vraag was hoe de uitbreiding van het aantal bijeenkomsten zou worden ervaren. Van de patiënten vond 72% het aantal van 12 bijeenkomsten goed, 24% vond het te veel, en 5% te weinig. Voor naastbetrokkenen waren deze percentages respectievelijk 77% (goed), 21% (te veel), en 2% (te weinig). De cursusleiders beoordeelden het aantal zittingen, gezien vanuit de praktische haalbaarheid, als goed (56%), te veel (41%), of te weinig (3%).

Naast deze formele evaluatie zijn er tal van opmerkingen gemaakt die verwerkt zullen worden. Daarnaast zal de werkgroep psycho-educatie van de VMDB haar commentaar en suggesties geven. Uiteindelijk zullen de cursusopzet en het cursusmateriaal hierop worden aangepast. Al met al is het opstellen van de nieuwe psycho-educatie cursus een meerjarig traject gebleken waarin veel discussie tussen de verschillende gebruikers wordt gevoerd, wat gegeven het belang ervan binnen de behandeling gerechtvaardigd is. Ook heeft het de altijd weer dynamische samenwerking tussen KenBiS en VMDB verder gestimuleerd.

Multidisciplinaire Richtlijn Bipolaire Stoornissen: geen KenBiS product...of toch ook wel?

In maart 2015 werd de vernieuwde Multidisciplinaire Richtlijn Bipolaire Stoornissen gepresenteerd op het Voorjaarscongres van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie. Formeel had KenBiS geen rol bij de ontwikkeling van deze richtlijn, maar het zal niemand verbazen dat vrijwel alle leden van de werkgroep een stevige band met KenBiS hebben. Ook met het Trimbos Instituut dat bijdraagt aan de wetenschappelijke onderbouwing van de richtlijn, bestaat al sinds jaar en dag een goede band. Naast de wetenschappelijke evidentie waarop richtlijnen gebaseerd zijn, wordt deze ingebed en aangevuld met zogeheten 'overige overwegingen', om uiteindelijk tot aanbevelingen voor de praktijk te komen. Bij deze 'overige overwegingen' gaat het veelal om ervaringskennis van professionals, patiënten en naastbetrokkenen.

Wie de vergaderingen van KenBiS door de jaren heen volgt, weet dat hier veel van deze kennis uitgewisseld en kritisch bediscussieerd wordt. Op deze wijze heeft KenBiS indirect een belangrijke rol gehad bij het opstellen van de nieuwe richtlijn. Ook aan de verspreiding en implementatie, altijd een gevoelig punt bij richtlijnen die eenmaal klaar zijn en in de kast dreigen te verdwijnen, zal het KenBiS-netwerk een belangrijke bijdrage leveren.

Verbetering van de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg voor mensen met een bipolaire stoornis beschreven in een zorgstandaard vanuit het perspectief van de patiënt.

Zorgstandaard Bipolaire Stoornissen

Het Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGz (www.kwaliteitsontwikkelingggz.nl) is een samenwerkingsverband van de beroepsverenigingen van psychiaters (NVvP) en psychologen (NIP) en het Landelijk Platform GGz (LPGGz). In het Netwerk participeren daarnaast GGZ Nederland, Zorgverzekeraars Nederland (ZN) en een groot aantal andere relevante beroepsorganisaties en stakeholders. Het Netwerk initieert de ontwikkeling van een groot aantal zorgstandaarden, zowel stoornisspecifiek als generiek.

De Zorgstandaard Bipolaire Stoornissen is aangevraagd door KenBiS en NVvP. Het doel van dit project is om, voortbouwend op de recent ontwikkelde richtlijn, de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorg voor mensen met een bipolaire stoornis te verbeteren. Daarnaast beoogt het project de toepassing te bevorderen van aanbevelingen voor herkenning, diagnostiek, behandeling en rehabilitatie voor verschillende stadia van bipolaire stoornissen. Het doel is ook om coherentie en afstemming binnen de zorg voor en behandeling bij bipolaire stoornissen te versterken. De ontwikkeling van de Zorgstandaard wordt uitgevoerd door een multidisciplinaire werkgroep in samenwerking met het Trimbos Instituut. De werkgroep bestaat uit psychiaters, psychologen, verpleegkundigen, en ervaringsdeskundigen vanuit de patiënten- en betrokkenen vereniging VMDB.

Bij het opstellen van de Zorgstandaard kan de werkgroep teruggrijpen op de Multidisciplinaire Richtlijn Bipolaire stoornissen die in maart 2015 werd gepubliceerd, en die veel kennis en aanbevelingen bevat over de gepaste behandeling, zorg en begeleiding van mensen met een bipolaire stoornis. Het verschil tussen richtlijn en zorgstandaard is echter dat de laatste is geschreven vanuit het perspectief van de patiënt. Daartoe wordt er parallel aan de werkgroep een achterbanraadpleging georganiseerd. Daarnaast zullen ook professionals worden geraadpleegd in de vorm van een conjunct analyse. Richtlijn en Zorgstandaard zullen elkaar dus aanvullen. Vroege c.q. tijdige herkenning was niet een specifiek focus van de Multidisciplinaire Richtlijn. Daarom wordt bij de ontwikkeling van de Zorgstandaard over dit onderwerp wetenschappelijke evidentie gezocht en worden mede op basis van klinische inzichten aanbevelingen geformuleerd over risicogroepen en tijdige herkenning.

De concept Zorgstandaard moet medio 2016 klaar zijn voor de commentaarfase, opdat zij begin 2017 gepubliceerd kan worden.

Dit onderwerp zal tijdens de ontwikkelingsfase regelmatig worden geagendeerd tijdens de Klinisch-Wetenschappelijke Vergaderingen van KenBiS. Ralph Kupka, voorzitter van de werkgroep, zal dan aandacht besteden aan de stand van zaken rondom de Zorgstandaard Bipolaire Stoornissen.

Deelnemers KenBiS in 2015

Ook in 2015 breidde KenBiS verder uit in de richting van een landelijke dekking, wat voor onze belangrijkste doelstelling: het bevorderen van een kwalitatief goed patiëntenzorg voor mensen met een bipolaire stoornis, van groot belang is. De instellingen die KenBiS in 2015 met menskracht, financieel en/of organisatorisch ondersteunen waren, in alfabetische volgorde:

- Academisch Ziekenhuis Maastricht, afdeling psychiatrie
- Altrecht
- Arkin / Punt P
- Antes Delta Psychiatrisch Centrum
- Dimence
- GGNet
- GGZ Eindhoven en De Kempen
- GGZ Friesland
- GGZ inGeest / VU Medisch Centrum, afdeling psychiatrie
- GGZ Noord-Holland Noord
- GGZ Rivierduinen
- Mediant
- Pro Persona
- PsyQ
- Reinier van Arkel Groep
- PAAZ Sint Antonius Ziekenhuis, Sneek
- Trimbos Instituut
- UMC Groningen, Universitair Centrum Psychiatrie
- UMC Utrecht, afdeling psychiatrie
- Vereniging voor Manisch-Depressieven en Betrokkenen

Een woord van dank aan onze deelnemers en donateurs

Wij bedanken alle deelnemende instellingen dat zij ook in deze tijd van schaarste het KenBiS financieel en met de kostbare tijd van hun professionals ondersteunen, en ons helpen om onze doelstellingen waar te maken.

Wij bedanken onze donateurs voor hun belangstelling voor en hun bijdrage aan het KenBiS. Geïnspireerde en gemotiveerde professionals (psychiaters, verpleegkundigen, psychologen, managers en ervaringsdeskundigen) zijn de onmisbare schakel tussen de individuele patiënt met een bipolaire stoornis en ons landelijke netwerk dat beoogt om de kwaliteit van zorg voor deze patiënt steeds verder te verhogen.

Financiën

De stichting heeft een ANBI-status, en wordt gesubsidieerd door de deelnemende GGZ-instellingen met een vaste jaarlijkse bijdrage. Daarnaast zijn er de inkomsten van de individuele donateurs en van de Masterclass. Wij hebben besloten om geen donaties van (farmaceutische) bedrijven te accepteren om de onafhankelijkheid van KenBiS te waarborgen. Een belangrijk deel van de inkomsten wordt gebruikt om het bureau te financieren; de bureaumedewerkers zijn immers essentieel voor het goed functioneren van het KenBiS. Voor details wordt verwezen naar de jaarrekening 2015.

Organisatie KenBiS

Samenstelling van het bestuur in 2015

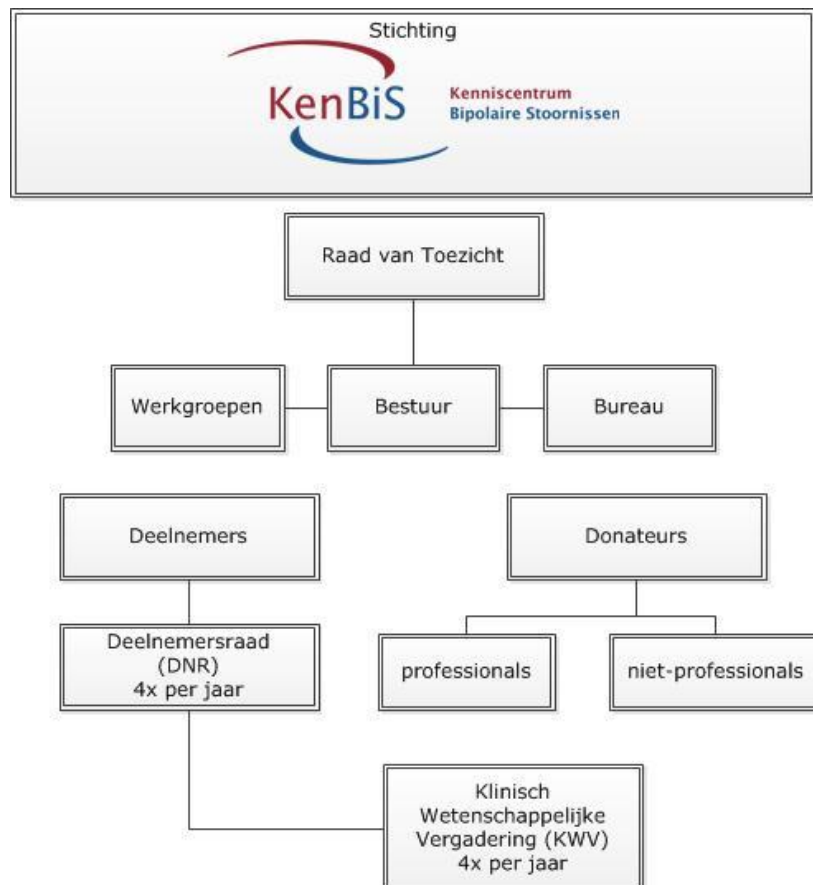
Prof. dr. R.W. (Ralph) Kupka, psychiater, hoogleraar bipolaire stoornissen, voorzitter
Mw. drs. A.W.M.M. (Anja) Stevens, psychiater, secretaris
Dhr. A. (Bart) Prins, betrokkene, penningmeester
Mw. M. (Marijke) Burger, ervaringsdeskundige, lid (tot 18-03-2015)
Mw. I. (Irma) Otto, ervaringsdeskundige, lid (vanaf 11-09-2015)
Prof. dr. P.J.J. (Peter) Goossens, verpleegkundig specialist, lid
Mw. dr. R. (Rixt) Riemersma, psychiater, lid

Samenstelling Raad van Toezicht in 2015

Dhr. F.L. (Frits) Looimeijer, bestuurder, voorzitter
Prof. dr. W.A. (Willem) Nolen, em. hoogleraar, psychiater, lid
Mw. dr. E.A.M. Knoppert – van der Klein, psychiater, lid (tot 01-03-2015)
Dr. P.F. (Raphael) Schulte, psychiater, lid

Samenstelling van het bureau in 2015

Mw. P. (Paula) Rinkema, manager
Mw. T.J. (Tanja) Dijk, management assistent
Dhr. M. (Matthijs) Abeelen, webmaster
Dhr. B. (Bert) Hansma, communicatiemedewerker

Even voorstellen – Irma Otto, bestuurslid KenBiS

Ik ben Irma Otto 55 jaar, getrouwd met Dolf Snel. Samen hebben wij twee kinderen, Hessel is bijna 17 jaar oud en Julie is 14 jaar.

Twintig jaar geleden is er bij mij een bipolaire stoornis vastgesteld. Ik was net afgestudeerd aan de HBO-V, ging verhuizen, samenwonen en kreeg een baan als wijkverpleegkundige. Best veel allemaal. Al jaren was ik bekend met depressieve klachten (vanaf 12 jaar). Tijdens mijn behandeling met antidepressiva ontwikkelde ik hypomane klachten. Ik kreeg de diagnose Bipolair 2. Na bijna twee jaar therapie en ziektewet was ik weer zover hersteld dat ik weer kon re-integreren in mijn oude functie. En dat is heel goed gegaan. Ik ben daar nog steeds trots op.

Toen ik een aantal jaren stabiel was durfden we het aan om werk te maken van onze kinderwens. Op mijn 38ste kregen we onze zoon Hessel en ruim twee jaar later onze dochter Julie.

Onze zoon Hessel ontwikkelde al jong depressieve klachten en ontwikkelde tijdens zijn 12e jaar al een bipolaire stoornis (1 - rapid cycling). Hij is opgenomen geweest in Utrecht (UMC) en is daar nog steeds onder behandeling bij Manon Hillegers.

Een kind hebben met deze aandoening legt een enorme druk op het gezin en zeker op onze dochter. Hoe je het ook wendt of keert, de aandacht gaat bijna automatisch uit naar het zieke kind. Je hebt dit als ouder of partner pas laat in de gaten.

Sinds september 2015 ben ik bestuurslid bij KenBiS. Ik zit daar op persoonlijke titel, als ervaringsdeskundige, zelf met een bipolaire stoornis (2), en als moeder van mijn zoon met een bipolaire stoornis (1). Verder ben ik al ruim 22 jaar wijkverpleegkundige en kan vanuit mijn profissie ook een bijdrage leveren.

Graag wil ik mijn kennis en ervaring inzetten om cliënten in soortgelijke situaties te kunnen ondersteunen in de weg van acceptatie en leren omgaan met deze aandoening. Ik wil ook laten zien dat er vele mogelijkheden zijn, en dat je kwetsbaarheid ook een kracht kan zijn.

Ik ben heel blij dat ik de stap gezet heb om bestuurslid te worden en heb er veel plezier in om samen te werken met de andere bestuursleden en aangesloten professionals.

